

Hva skjer med pengene i Ørland?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Ørlands økonomi fant. Og Ørland har en tydelig historie: en liten forsvarskommune (slått sammen av Bjugn og Ørland i 2020) med **høy gjeld og en sparekonto som krymper**, som driver tjenestene nøkternt og sier det selv — «vi bruker mindre enn sammenlignbare».

134 %

kommunens lån tilsvarer mer enn en hel årsinntekt — mye høyere gjeld enn de fleste kommuner. Dette er hovedgrunnen til at det strammes inn

2,3 %

så lite er det igjen på sparekontoen («disposisjonsfondet») — tæret kraftig ned for å dekke flere år med underskudd

−0,9 %

kommunen går fortsatt så vidt i minus i den daglige driften — bedre enn før, men ikke i pluss ennå

Tenk på kommunen som en husholdning: Ørland «tjener» greit — skatt og overføringer fra staten. Det meste går til faste «regninger»: skole, barnehage, eldreomsorg, helse. Men familien har tatt opp **svært store lån** for å bygge — vann, avløp, helsebygg, boliger — og renteregningen ble dyrere da rentene steg. For å få endene til å møtes har de både måttet **tære på sparekontoen** og **innføre en ny skatt** (eiendomsskatt). De har ingen «arv i aksjer» å lene seg på, slik noen rike kommuner har. Derfor lever de nøkternt og passer nøye på pengene. Det er omtrent det som skjer i Ørland nå.

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, kommunens egne årsberetninger og budsjetter, og kommunerevisjonen/ kontrollutvalget). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger — og er ærlig om hva som ikke lot seg finne for en liten kommune. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (publisert 16. juni 2026).

Ørland bruker mindre enn forventet på de store tjenestene — men mer på sosialhjelp og barnevern

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange barn trenger mer skole, en med mange eldre trenger mer omsorg. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Ørlands faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

OMRÅDE	MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR	HVA BETYR DET?
Eldreomsorg og hjemmetjenester	67 mill. mindre	Drives svært nøkternt — men eldrebehovet stiger raskt
Grunnskole	28 mill. mindre	Drives nøkternt — kommunen kaller det «svært kostnadseffektivt»
Helsetjenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	6 mill. mindre	Så vidt under forventet (lå litt over året før)
Administrasjon («byråkratiet»)	2 mill. mer	Om lag på forventet nivå
Barnehage	2 mill. mer	Så vidt over forventet (var mer over året før)
Barnevern	13 mill. mer	Klart over forventet — en av kommunens «vekstsektorer»
Sosialhjelp m.m.	47 mill. mer	Ørlands største «dyre unntak». Les neste side

Det viktige bildet: Ørland driver de store tjenestene *billigere* enn det befolkningen tilsier — eldreomsorgen alene koster 67 millioner mindre enn forventet. Kommunen sier det til og med selv: «vi bruker mindre penger enn andre ... vi ligger lavest eller i nedre del». Det betyr at det er lite «å hente» på de store tjenestene uten å svekke tilbudet. De to stedene der kommunen bruker *mer* enn forventet — sosialhjelp og barnevern — handler ikke om sløsing, men om reelle behov. Det forklarer vi på neste side.

Regnestykket viser altså en **nøktern kommune med to dyre unntak: sosialhjelp og barnevern**. Det henger sammen: dette er nettopp de områdene kommunen selv har rapportert at den bruker mer enn budsjettet på, og der behovet er drevet av forhold kommunen i liten grad styrer.

Hvorfor bruker en nøktern kommune mer enn forventet på sosialhjelp og barnevern?

På de fleste områder driver Ørland billigere enn forventet. Men på sosialhjelp ligger forbruket hele 47 millioner over, og på barnevern 13 millioner over. Det handler ikke om at kommunen deler ut penger lett. Forklaringen ligger et annet sted — og kommunen har selv beskrevet den.

- **Flere står utenfor arbeidslivet enn i sammenlignbare kommuner.** Kommunen skriver selv at Ørland «har et større utenforskap enn sammenlignbare kommuner» — flere uføre og flere på arbeidsavklaringspenger, ofte på grunn av psykisk helse. Det er **ikke** flere vanlige arbeidsledige, men flere som av helsegrunner står varig utenfor. Det driver sosialhjelpen opp.
- **Levekårene er tyngre enn snittet.** Folkehelseoversikten viser flere med dårlig selvopplevd helse og økende psykiske plager. Som forsvarskommune (med kampflybasen) har Ørland også en befolkning i endring og sterk innvandrervekst de siste årene.
- **Barnevern og helse er «vekstsektorer».** Kommunen har selv rapportert at det er nettopp «innenfor barnevern og helse vi har hatt merforbruk». Behovet vokser, blant annet for barn, unge og voksne som trenger mye hjelp samtidig.

Kort sagt: Det er ikke lokal raushet som gjør sosialhjelp og barnevern dyrt i Ørland. Det er et reelt utenforskap (uføre, psykisk helse, levekår) og et voksende behov i barnevern og helse — altså i stor grad forhold kommunen i liten grad bestemmer over selv. Behovet er ekte. Kommunen har satt i gang et eget treårig «utenforskaps-prosjekt» for å jobbe med årsakene.

Et varsko fra kontrollen: Kommunens eget kontrollutvalg pekte i 2024 på flere risikoer i helse- og omsorgstjenestene — særlig **demensomsorg**, vansker med å **ta imot ferdigbehandlede pasienter** fra sykehuset, og **rekruttering og sykefravær**. Sykefraværet blant kommunens ansatte er 9,7 prosent, mot 7,7 prosent i landet. Det betyr ikke at kommunen bruker for mye, men at presset på de ansatte er høyt — og at høyt sykefravær koster ekstra i vikarer og overtid.

Sosialhjelp og barnevern er altså ikke tegn på sløsing, men et spill av at en liten kommune kan ha innbyggere som trenger mye hjelp. Den utfordringen forsvinner ikke ved å kutte i utbetalingene — den løses best ved å jobbe med årsakene bak, slik kommunen forsøker.

Høy gjeld, krympende sparekonto — og en ny skatt for å overleve

134 %

kommunens lån er større enn en hel årsinntekt — mye høyere gjeld enn de fleste kommuner

2,3 %

sparekontoen er nesten tom — tæret ned fra over 160 millioner kroner for få år siden

1 → 4 ‰

kommunen innførte eiendomsskatt i 2023 og trapper den opp år for år for å få inn mer penger

Her er den ærlige historien. Ørland er *ikke* en rik kommune med en stor sparekonto i bakhånd. Det motsatte: gjelden er høy, sparepengene krymper, og en ny skatt er innført for å holde det gående.

Stor gjeld er hovedproblemet

Ørland har tatt opp **store lån for å bygge** — vann og avløp, helsebygg, boliger. Gjelden tilsvarer mer enn en hel årsinntekt (134 prosent), mens en vanlig kommune ligger rundt 90 prosent. Da rentene steg kraftig (fra 2,75 til 4,5 prosent gjennom 2023), ble renteregningen tyngre. Kommunen skriver selv om «høy gjeldsbelastning som gir oss liten økonomisk handlefrihet». Det er denne gjelden, ikke svak tjenestedrift, som tvinger fram innstrammingen.

Sparekontoen som krymper — ingen «arv i aksjer»

Noen rike kommuner har en stor sparekonto plassert i aksjer eller kraftfond. Det har **ikke** Ørland. Sparekontoen («disposisjonsfondet») var på over 160 millioner kroner for noen år siden, men er nå tæret ned til bare 2,3 prosent av årsinntekten. Grunnen er at kommunen har gått i minus i driften flere år på rad (et underskudd på 42 millioner i 2023 og 24 millioner i 2024), og da må underskuddet dekkes ved å bruke av oppsparte penger. Bufferen er derfor nesten brukt opp.

Den nye skatten: For å få inn mer penger innførte Ørland **eiendomsskatt fra 2023** — først 1 promille, så trappes den opp til 4 promille innen 2027. Mange rike kommuner velger å la være å ha eiendomsskatt. Ørland gjør det motsatte: kommunen tar i bruk denne inntektskilden nettopp *fordi* gjelden og driften presser. Det er ikke en kommune som vegrer seg mot skatt — det er en kommune som trenger inntektene for å sikre forutsigbar drift.

Det ærlige bildet er altså verken «Ørland er rik og har ingen problemer» eller «Ørland er på vei mot stupet». Det er en liten, nyfusjonert forsvarskommune som er **tyngnet av høy gjeld**, har **nesten brukt opp sparepengene**, og som **strammer disiplinert inn** samtidig som den henter inn nye inntekter gjennom eiendomsskatt.

Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I 2025 gikk Ørland så vidt i **minus** (–0,9 %). Det er bedre enn årene før (–3,5 % i 2023), men kommunen er ennå ikke i pluss — den har altså ikke noe til overs til sparing ennå.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som kan brukes når noe svikter. Måles i prosent av årsinntekten. Ørland: bare 2,3 % — kraftig redusert, fra over 160 millioner kroner for få år siden. Bufferen er nesten brukt opp fordi den har gått til å dekke underskudd.

Netto lånegjeld

Kommunens «boliglån». Ørlands gjeld tilsvarende rundt 134 % av en hel årsinntekt — mye høyere enn hos de fleste kommuner (snittet er rundt 90 %). Dette er hovedgrunnen til at kommunen strammer inn.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Ørland rettferdig med helt ulike kommuner — og det er dette som viser at Ørland driver de store tjenestene under forventet behov, men sosialhjelp og barnevern over.

Eiendomsskatt

En skatt kommunen kan velge å kreve inn på eiendommer. Ørland innførte den fra 2023 og trapper den opp fra 1 til 4 promille innen 2027 — for å få inn mer penger og sikre forutsigbar drift.

Forsvarskommune

Ørland er vertskap for Norges viktigste kampflybase. Det gir kommunen en befolkning i endring og sterk innflytting — noe som også påvirker behovene i tjenestene.

Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning. Alle hovedkonklusjoner bygger på endelige tall.

Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Ørlands egne årsberetninger og budsjetter, og kommunerevisjonen/kontrollutvalget (Konsek Trøndelag). Hver eneste tallpåstand er sporbar til kilden. Fordi Ørland er en liten, nyfusjonert kommune er kildetilfanget tynnere enn for store kommuner — den tekniske rapporten er ærlig om hva som ikke lot seg finne.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tall i millioner kroner der annet ikke er sagt; hovedår 2025 (2024 som sammenligning). Viktig presisering: når analysen sier at noe koster «mindre enn forventet», betyr det ikke at tilbudet er dårlig — det kan være bevisst, nøktern drift. Og når sosialhjelp og barnevern koster «mer enn forventet», betyr det ikke sløsing, men at det finnes reelle behov bak tallene. Poenget er at valgene bør tas med åpne øyne, og at noen må si hva som skal betale for hva — særlig når gjelden er høy og sparepengene nesten er brukt opp.